

Госпад — мае аднолькавае зь *вёскай* паходжаньне. Але ўласна *вёску* розныя народы называюць і разумеюць па-рознаму. Напрыклад, расейскае „*деревня*“ — зусім ня тое, што *вёска*. У расейцаў нацыянальны поступ зьвязваецца з расейскім горадам. Пры гэтым расейцы гавораць пра „*ідэятызм вясковага жыцьця*“. У нас жа горад яшчэ не нарадзіўся. А той, што ёсьць, — абьяквы да беларусаў і пазначае нацыянальны рэгрэс. Сказаць пра „*ідэятызм вясковага жыцьця*“ па-беларуску — значыць наракаць на жыцьцё ўвогуле. „Ну ты, *деревня*“ — гучыць па-расейску як абраз. „*Эх ты, вёска*“ — гучыць па-беларуску як дакор, у якім ёсьць любоў.

Вёска — вясёлка, *вёска* — вясна і восень, *вёска* — скала.

Армянін Сараян казаў некалі, што ягонае сэрца ў гарах. Горы бароняць ад ворагаў і не даюць разьляноўвацца, прымушаюць цяжка працаваць і жыць у згодзе з прыродай. *Вёскі* — гэта горы нашай зямлі. Не выклікае даверу сьведамы беларус, які можа сказаць: не люблю *вёскі*! Гэта значыць, што ён або ўвогуле нічога ня любіць, або — ня сьведамы беларус.

Сэрца беларуса — у *вёсцы*.

Віза

Сяргей Шуна

Далі *візу*. Не далі *візы*. Увялі *візавы рэжым*. Скасавалі *візавы рэжым*. *Візавая падтрымка*. *Віза* на ўезд, транзытная, студэнцкая, працоўная, эміграцыйная, шэнгенская, разавая, шматразовая — такая музыка гучыць увушшу таго, хто выбіраецца сёньня ў вялікі сьвет.

Віза — адна з найбольш адметных зьяваў эпохі нацыянальных дзяржаваў. *Віза*, якая ставіцца ў пашпарце і дазваляе прыватнай асобе перасоўвацца ў падзеленай на розныя краіны прасторы — гэта натуральны спосаб самасьцьвярджэньня дзяржавы, выяўленьне яе пазыцыі ў сьвеце, павагі да сябе і да іншых.

Калі СССР адышоў у нябыт і на ягоным месцы паствараліся новыя дзяржавы, выехаць зь якіх ужо не было ніякай праблемы, — атрыманьне *візы* сталася прыватнай справай.

Затое сёньня вельмі важна — чый ты грамадзянін. Рэч у тым, што некаторыя краіны на знак сымпатыі і даверу да некаторых іншых зусім адмяняюць *візавы рэжым*. Так, беларускія грамадзяне могуць бяз *візы* езьдзіць па Расеі — хоць да Чукоткі, а польскія ці літоўскія — наадварот: па ўсёй Эўропе і шмат дзе яшчэ. Розьніцу адчуе той, каму даводзілася чакаць *візы* дні, тыдні, месяцы...

Вільня

Сяргей Дубавец

Вільня — сталіца Вялікага Княства Літоўскага, сэрца краю, крывіцкая Мэкка. Той, хто не вывучаў у школе паэмы Якуба Коласа „Новая зямля“, можа й ня ведаць, ШТО ў беларускай мове значыць слова „*Вільня*“. На працягу апошніх 50 гадоў замест *Вільні* ў сьвядомасьці беларусаў праз расейск-

кую мову ўкаранялася літоўскае слова „Вільнюс“. Гэтак крамлёўскія ўлады ды іхныя менскія намеснікі затушоўвалі наступствы сумнавядомага пакту Молатава-Рыбэнтропа. Беларусам пра сваё дачыненне да старой сталіцы належала забыць.

У выніку адчужэнне адбылося найперш у мове. Бо якое можа быць адчужэнне тэрытарыяльнае, няхай сабе і з памежнымі КПП, калі ад *Вільні* да Менску 180 км?! І што такое гэтыя 50 гадоў у параўнанні зь вечнасцю! *Вільню* апелі ў сваіх найлепшых вершах Багдановіч, Колас, Жылка, Арсеньнева, Танк... А яшчэ раней узніклі нашы народныя песні, прыказкі і прымаўкі. „*Рабі пільне*, — казаў менскі бацька свайму недалыгу-сыну, — *і тут будзе Вільня*...“ У нашым фальклёры *Вільня* — гэта горад УВОГУЛЕ, гэтак-сама як, напрыклад, рака ўвогуле — Дунай. Сярод старых беларускіх прыказак можна сустрэць і знаёмыя: „*Не адразу Вільня будавалася*“, „*Язык да Вільні давадзе*“...

Гісторыкі кажуць, што заснавалі гэтае паселішча крывічы і называлася яно адпаведна — Крывым горадам. Існуе паданне, што тут спыняўся на начлег вялікі князь Гедымін і сасніў сон: вялізнага жалезнага ваўка, а ў ім — мноства маленькіх ваўкоў. Паклікаў князь свайго варажбіта, і той растлумачыў сон так: на гэтым месцы мусіць паўстаць сталіца княства — *Вільня*. Нібыта за тое, што варажбіт радзіў *Вільню*, яго й празвалі Радзівілам... Праўда, сучасныя навукоўцы не давараюць легендзе і выводзяць *Вільню* ад назваў рэчак Вяльлі і Вялейкі або Віленкі, пры сутоках якіх і быў закладзены горад.

Насуперак ранейшай прамаскоўскай палітыцы, мы павінны вярнуць у беларускую мову сваё слова „*Вільня*“. І гэта будзе не прэтэнзія, а звычайная для сучасных моваў практыка называння ЧУЖЫХ гарадоў, якія маюць дачыненне да СВАЁЙ гісторыі й мовы. Калі літоўцы называюць нашыя гарады Гэрдзінасам і Наўгардўкасам, яны тым самым ня робяць тэрытарыяльнага захопу. Проста для іхнай гісторыі, культуры й адукацыі гэта вельмі важна. Як для нас вельмі важна ня блытаць уласных школьнікаў мудрагелістымі вытлумачэннямі, у якім такім Вільнюсе Скарына надрукаваў першыя беларускія кнігі, у якім такім Вільнюсе быў схоплены й павешаны Кастусь Каліноўскі, і ў якім такім Вільнюсе Янка Купала рэдагаваў першую беларускую газету „Наша Ніва“, а пасля яшчэ тлумачыць, што яны ўсе там рабілі.

Любоў да беларушчыны немагчымая безь любові да *Вільні*.

Волат

Сяржук Сокалаў-Воюш

„Грады вялікія і сьцены высокія дажэ да небясі і сыны Енаковы відзелі есмо там з роду *волатаў*“, — пісаў Скарына ў адным са сваіх перакладаў.

Волат Адраджэння. *Волат* нашай культуры. *Волат* духу. У нашай мове гэтае слова ўжываецца вылучна ў высокім стылі, але, паводле фальклёру, не заўсёды ў станоўчым значэнні. Нярэдка героі легендаў ці казак процістаяць *Волатам*, і тады ўзьнікае антаганізм *Волат* — Асілак, дзе апошні ніколі не бывае адмоўным пэрсанажам. Гэта можна прасачыць і на глебе